

FURKAN SURESİ'NİN 44. AYETİ ÜZERİNE BAZI DÜŞÜNCELER

Okt. Dr. Yusuf ÇELİK*

ÖZET

Makalemizde önce, Furkan suresinin genel yapısına dair bilgi vermeyi uygun gördük. Daha sonra, tercih ettiğimiz müfessirlerin ayet hakkında yaptıkları yorumları verdik. Müfessirlerin ayetteki bazı noktalara ortak vurgu yaptıklarını gördük. Bununla beraber bir müfessirin gözden kaçırdığını diğer müfessirin yakaladığını müşahede ettik. Özellikle Fahreddin Razî'nin ayette müşriklerin, hayvanlardan aşağı mertebeye yerleştirilmesinin nedenleri üzerinde ayrıntılı durduğunu fark ettik.

Anahtar Kelimeler: *Furkan, Müfessirlerin Yorumları, Müşrikler, Akıl.*

ABSTRACT

Some Thoughts on 44th Verse of Furqan Sura

At first we approved to give information about general structure of Furqan sura. Later we gave the interpretations about the verse of the commentators we preferred. We saw that the commentators had commonly emphasized on some points in the verse. However we observed that another commentator caught what any commentator

* Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Anabilim Dalı.

had overlooked. We realized that especially Fakhraddin Razi had given detail a lot of thought about the reasons of putting pagans lower degree than animals.

Key Words: *Furqan, Interpretations of Commentators, Polytheists, Intellect.*

أَمْ تَحْسَبُ أَنَّ أَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُونَ أَوْ يَعْقِلُونَ إِنْ هُمْ إِلَّا كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا

“Yoksa sen onların çoğunun (söz) dinleyeceklerini yahut akıllarını kullanacaklarını mı sanıyorsun? Onlar hayvanlar gibidirler, belki yolca onlardan daha da şaşkındırlar.” (Furkan, 25/44.)

I- SURE HAKKINDA KISA BİLGİ

Bu sure, adını birinci ayette geçen ‘+☞①◆▶’ kelimesinden alır. Furkan, hakkı batıldan ayıran, veya parça parça indirilen Kur’an demektir. Mekke döneminin ortalarında ve Yasin suresinden sonra nazil olmuştur. Surenin tamamı 77 ayetten oluşmaktadır¹. Bir önceki sure olan Nur suresinin sonu ile bu surenin başlangıcı arasında münasebet vardır. Nur suresi peygambere itaatın gerekliliği, itaat etmeyenlerin uyarılması sadedinde Allah’a dönüşünü hatırlatılarak bitirilmiştir. Bu surenin peşinden gelen Furkan suresinin Allah’ın büyüklüğünü takdis ile başlaması gayet uygun olmuştur². Bu sure Kur’an’ın indirilişinden maksadın ne olduğunu açıklamaya çalışır. Surenin iki temel amacı bulunmaktadır. Biri, inkârcıların Kur’an hakkında ileri sürdükleri şüphelerin reddedilip, önceki peygamberler zamanında yaşanmış olaylardan bu şüpheleri

¹ Ateş, Süleyman, *Yüce Kur’an’ın Çağdaş Tefsiri*, İstanbul, ts., VI, 241.

² Elmalılı, M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili*, İstanbul 1979, V, 3557.

giderecek deliller getirilmesidir. Diğeri, inkârcıların inat ve kibirleri sebebiyle peygamberin uyarılarından etkilenmediklerini açıklamaktır. Surenin 1-40 arası ayetleri insanları uyarmak için indirilmiştir. 41-77 arası ayetleri ise, inkârcıların uyarıya kulak asmadıklarını gösterir³.

II- BAZI MÜFESSİRLERİN AYET HAKKINDAKİ YORUMLARI

Dirayet tefsirinin en güzel örneklerinden birini yazan Müfessir Ebu'l-Kasım ez-Zemahşerî⁴ (ö.538/1143), ayetin başında yer alan '●' kelimesinin '●' edatının ifade ettiği anlamla aynı olduğunu söylemektedir; ayetteki '●' ifadesini '●' anlamına alabiliriz⁵. Bu düşünceye göre ayet artık şu anlama gelir; 'sen müşriklerin çoğunun söz dinleyip akıllarını kullanacaklarını mı sanıyorsun?, böyle sanma!' Ayette geçen '●' kelimesi munkatı alınıp '●' kelimesi de ıdrab olarak kabul edilince, ayetin öncesiyle ilişkisi kesilip yeni bir söz başladığı düşüncesi akla geliyor⁶. Bir önceki ayet olan " Kendi nefsinin arzusunu kendisine ilâh edineni gördün mü? Ona sen mi vekil olacaksın?" ayetinde geçen iki istifhamdan birincisi takrirî , ikincisi ise inkârîdir. Bu takdirde ayetin ikinci kısmı 'sen ona vekil olup da

³ es-Saîdî, Abdülmuteâl, *En Edebî Mesaj Kur'an*, çev. Hüseyin Elmalı, İzmir 1999, s. 379-385.

⁴ Zemahşerî ve tefsiri hakkında bilgi için bkz. ez-Zehebî, *et-Tefsir ve'l-Mufessirûn*, Mısır 1976, I, 429-482; Cerrahoğlu, İsmail, *Tefsir Tarihi*, Ankara 1988, I, 343-386.

⁵ Bu edatların anlamları ve kullanışları hakkında geniş bilgi için bkz. İbn Hişâm el-Ensârî, *Muğni'l-Lebîb*, Kum 1408, I, 61 vd., 151 vd.; ez-Zerkeşî, Bedreddin Muhammed b. Abdullah, *el-Burhân fî Ulûmi'l-Kur'ân*, Beyrut 1972, s. 180 vd., 258 vd.

⁶ Ebû'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf an Hakâiki't-Tenzîl ve Uyûni'l-Ekâvil fî Vucûhi't-Te'vil*, Beyrut 1977, III, 93.

onu kurtaramayacağını gördün' demek olur⁷. Zemahşerî'ye göre, 44. ayetteki durumun vahametinin 43. ayettekinden daha beter olduğu gösterilmek istendiğinden böyle bir yola başvurulmuştur. Durum ıdrabı gerektirecek kadar vahimdir. Çünkü onlar söz dinleyecek kulaktan ve kullanacakları akıldan yoksun kalmışlardır⁸.

Ayete göre müşrikler, gerçeğe kulak vermemeleri ve bu gerçek üzerinde kafa yormaktan şiddetle kaçınmaları neticesinde, anlama ve akletme kabiliyetlerini kaybetmişlerdir. Bu yüzden kulaklarını hakka tıkayan müşrikler, tam bir gaflet ve dalâlet içinde buldukları için hayvanlara benzetilmişlerdir. Hatta Yüce Allah bu benzetmeyle de yetinmeyip, müşriklerin hayvanlardan daha şaşkın durumda bulduklarını haber vermiştir⁹.

Dikkat edilirse görülecektir ki Allah, müşriklerden bahsederken doğrudan "*onlar hayvanlardan şaşkındır*" dememiştir. Önce "*onlar hayvanlar gibidir*" sonra "*onlar hayvanlardan şaşkındır*" ifadesini kullanmıştır. Bu üslup, muhataplarda bir etki uyandırmak ve bir infial meydana getirmek açısından son derece önemlidir. Kur'an insanlara nazil olduğundan, insanlar arasında geçerli olan sözlü ve yazılı edebî üslupları gayesine hizmet maksadıyla mükemmel surette kullanmıştır. Kur'an'ın, dili en etkili biçimde kullanması onun muciz oluşunun önemli bir göstergesidir¹⁰.

Müfessir, bazı müşriklerin -insan oldukları halde- hayvanlardan daha aşağı/şaşkın ifadesini yorumlamaya çalışmıştır.

⁷ Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *a.g.e.*, İstanbul 1979, V, 3590.

⁸ *ez-Zemahşerî, a.g.e.*, III, 93.

⁹ *ez-Zemahşerî, a.g.e.*, III, 93.

¹⁰ Kur'an'ın üslubu hakkında bilgi için bkz., Subhî es-Sâlih, *Mebâhis fi Ulûmi'l-Kur'ân*, İstanbul, ts., s. 334-340.

Çünkü bu söz, insanoğluna söylenebilecek en ağır sözdür. Hayvanlar zaman zaman Allah'ın buna benzer sözlerini dinlediklerini gösterirler, davranışlarıyla menfaat ve zararlarının nerede olduğunun bilincinde olduklarını hissettirirler. Müşrikler ise, Allah'a şirk koşmak suretiyle isyan etmişler. Bu konuda, fayda ve zararın nerede olduğunu bilmediklerini ortaya koymuşlar, bu sebeple Allah katında hayvanlardan şaşkın ve hakir olmayı kabullenmişlerdir¹¹.

Meşhur müfessirlerden Fahreddin Râzî¹² (ö.606/1209) müşriklerin bu ayette belirtilen hallerinin, daha önceki hallerinden beter olduğu kanaatini taşımaktadır. Burada '●' kelimesinin munkatıa olup bel-i idrabiye fonksiyonu icra etmesi bu kanaatin delilini teşkil etmektedir. Çünkü ayette öyle bir durum var ki, daha önceki ayetlerde müşriklerin yaptıkları fenalıklar bir tarafa bırakılıp, daha fena olan bir duruma geçiş yapılmaktadır. Ona göre, bel-i idrabiye cümleye bu anlamı kazandırmıştır. Ayette, müşrikler hakkında söylenenler, daha önce söylenenlerin sıradan bir devamı niteliği taşıyıcıydı, '●' kelimesini bel-i idrabiye anlamında kullanmanın hiçbir esprisi kalmazdı¹³.

Buradan hareketle Râzî, ayetlerde tercih edilen kelimelerin mutlaka bir sebebe dayalı olarak seçildiği fikrini kuvvetle benimsemektedir. Kur'an kelimeleri rastgele değil, tam bir bilinçlilik eşliğinde kullanılmıştır. Bu sebeple, her bir kelime üzerinde durularak,

¹¹ ez-Zemahşerî, *a.g.e.*, III, 94.

¹² Fahreddin Râzî ve tefsiri hakkında bilgi için bkz. Eroğlu, Ali, *Tarihte Tefsir Hareketi ve Tefsir Anlayışları*, Erzurum 2002, s. 91-94; Uludağ Süleyman, *Fahrettin Râzî*, Ankara 1991.

¹³ Râzî, Fahreddin, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, Mısır ts., XXIV, 86.

Kur'an'ın hedeflediği değişik maksatlar tespit edilebilir¹⁴. Müfessir Razî de bu ön bilgilerden hareketle ayette ‘++ ’ şeklinde bir söyleyiş tarzının benimsenip de ‘++ ’ şeklinde bir ifade tarzının tercih edilmemesinin altında birtakım sebepler aramaktadır. Kur'an bütün müşrikleri bu kategori içerisinde ele almamıştır. Onlar içerisinde dünya sevgisi ağır basanlar, İslam'a girmek suretiyle mensup oldukları topluluk nezdinde değer kaybetmeyi göze alamayanlar vardır¹⁵. Aynı şekilde ayette, ‘+’ yerine ‘+’ denilerek, onların eşdeğerde tutulmadıkları gösterilmiştir: “Zerre miktarı da olsa, hiçbir şey (hayır olsun, şer olsun) zayi olmayacaktır”¹⁶.

Müşriklerin hayvanlardan şaşkın bir mertebeye yerleştirilmesini Razî, değişik yönlerden izah etmektedir:

a) Hayvanlar, faydaya koşup zarardan kaçmalarıyla adeta yaratıcılarının buyruklarına uyduklarını gösterirler. Halbuki müşrikler bu konuda aksi şekilde hareket etmektedirler. Çünkü fayda getirmeyecek, herhangi bir zararı defedemeyecek aciz putlara taparak, menfaat ve zararlarını bilmediklerini göstermişlerdir.

b) Hayvanlarda bilgi de yoktur, bilgisizlik de yoktur. Bilgisizlik, bilmediğini bilmemektir. Allah, hayvanlarda onlarda böyle bir kabiliyet yaratmamıştır. Müşrikler ise bilgisiz olmalarına rağmen, bilgisizliklerini kesinlikle kabule yanaşmamışlardır. Cehalette ısrar

¹⁴ Bu konuda detaylı bilgi edinebilmek için bkz. Abdülkâhir el-Cürçânî, *Esrâru'l-Belâğa*, nşr. Helmut Ritter, İst. 1954.; es-Sekkâkî, *Miftâhu'l-Ulûm*, nşr. Naîm Zerzûr, Beyrut 1403/1983; Sa'deddin et-Taftâzânî, *el-Mutavvel ale't-Telhîs*, İstanbul 1286.

¹⁵ Râzî, Fahreddin, *a.g.e.*, a.y.

¹⁶ Zilzal 99,7-8.

etmeleri de bu yüzdendir¹⁷.

c) Hayvanların bilgi sahibi olmamalarında kendilerine ve başkalarına uzanan herhangi bir zarar söz konusu değildir. Ancak, müşriklerin cehaletleri başkalarına da zarar veridir. Kendileri dalalette oldukları yetmezmiş gibi, başka insanları da kendi dalaletlerine çekme ihtimali daima söz konusudur.

d) Hayvanlarda bilgi yoktur. Bilgi talep edecek bir kabiliyet de yoktur. Ancak müşrikler bilgi sahibi olmasalar da, her zaman bilgi edinme yolları açıktır. Bir şeye gücü yeter olduğu halde ondan imtina edenlerle, aciz durumda olduğundan mazur sayılanlar hiçbir olur mu? Bu sebeple de, şirk koşmaya devam edenler daha aşağı bir konuma düşmüş olmaktadır.

e) Hayvanlar, Allah karşısında sorumlu değildirler, dolayısıyla ne mükafata ne de cezaya ehil değildirler. İnsanlar sorumlu varlıklardır ve bunun karşılığını hem bu dünyada hem de ahirette görme ihtimalleri vardır¹⁸.

Bu ayetle ilgili kendisinden önceki yorumları dikkatle takip ettiği izlenimini veren Ebu's-Suûd Efendi¹⁹ (ö.982/ 1574) meşhur tefsirinde, ayete şu şekilde bir anlam kazandırmaktadır: “Sen o müşriklerin çoğunluğunun, kendilerine okumuş olduğu Allah’ın ayetlerini gerçekten dinlediklerini ve ayetlerimizdeki kötülüklerden alıkoyan, iyiliklere çağıran birçok öğüdü aklettiklerini mi zannediyorsun? Böyle bir zanna kapıldığın için mi onlarla ilgileniyor

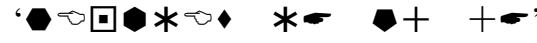
¹⁷ Râzî, Fahreddin, *a.g.e.*, a.y.

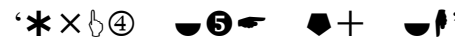
¹⁸ Râzî, Fahreddin, *a.g.e.*, XXIV, 87.

¹⁹ Ebu's-Suûd Efendi ve tefsiri hakkında bilgi için bkz., Aydemir, Abdullah, *Ebu's-Suûd Efendi ve Tefsirdeki Metodu*, Ankara 1993.

ve iman etmeleri hususunda kendini harap ediyorsun?”²⁰

Yüce Allah, peygamberini kendini harap etmemesi ve müşriklerin imanı konusunda çok ümitli olmaması yolunda uyarılmaktadır: Onların imana gelmemesi senin suçun değildir. İman etmezlerse, bu onların bileceği bir iştir. İman etmemeleri, senin eksikliğinden değildir. Ayette, taaccüble beraber sanki bir teselli de söz konusudur.

Ebu’s-Suûd’un, ayetin ‘’ kısmına bazı orijinal yaklaşımlarda bulunduğu görülmektedir. Bu kısım, fena durumu yerleştirmek ve onu pekiştirmek bakımından getirilmiş bir başlangıç cümlesidir. Peygamberin anlattıklarına kulak asmamaları, getirilen ayetler ve gösterilen mucizeler üzerinde hiç kafa yormamaları yönünden müşrikler, hayvanlara benzetilmiştir. Onlar, bu konuda sağır ve kör kesilmişlerdir. Çünkü hayvanlar gibi çevrelerinde konuşulan sözlerden habersiz yaşamakta, gördükleri şeylerden ibret alma ve ders çıkarma melekesinden yoksun davranmaktadırlar²¹. Bundan başka bir benzetme getirilecek olsaydı, belki durumu bu kadar ifade edici olmayabilirdi. Nitekim Kur’an’ın az sözle çok şeyler anlatma özelliğine sahip oluşu, bilinen bir husustur²².

Ona göre, ayetin can alıcı noktası ‘’ ifadesinde bulunmaktadır. Müfessir, burada Razi’nin birtakım görüşlerine yer verir: Hayvanlar,

²⁰ Ebu’s-Suûd Efendi, *İrşâdü’l-Akli’s-Selîm ilâ Mezâya’l-Kur’âni’l-Kerîm*, Beyrut, ts., VI, 221.

²¹ Ebu’s-Suûd Efendi, *a.g.e.*, VI, 221.

²² Kur’an’ın uslûbu hakkında bkz., Draz, Muhammed, çev. Suat Yıldırım, *En Mühim Mesaj Kur’an*, Ankara 1985; Kılıç, Sadık, *Kur’an Dildeki Sonsuz Mucize*, İstanbul 2003.

kendilerinden beklenen sorumluluğu yerine getirirler. Yaratıcılarına ve sahiplerine itaat ederler, kendilerine iyilik yapan ile kötülük yapanı birbirinden ayırırlar. Müşrikler ise, Allah'ın kendilerine yaptığı iyiliği, en büyük düşmanları olan şeytanın kötülüğünden ayıramazlar. Dolayısıyla zararların en büyüğü olan Allah'ın azabını gözardı ederler. Onlar, kendileri dışında başkalarına da zarar verirler. Bazen insanlar arasında fitne ve fesat çıkarırlar, Allah'ın yarattığı selim fitratı bozarlar, bu sebeple de en büyük cezaya çarptırılmaya müstehak olurlar²³.

Müfessir Şevkânî²⁴ (ö.1250/1834) de ayet hakkında benzer şu yorumda bulunur: Ey Muhammed! Müşriklerin çoğunluğunun Kur'an ayetlerini dinlediklerini ya da bu ayetlerin anlamları ve iletmek istediği mesajlar üzerinde kafa yorduklarını mı sanıyorsun da onlarla ilgileniyor ve iman etmelerini candan istiyorsun? Durum, senin zannettiğin gibi değildir. Çünkü o müşrikler, bu davranış özelliklerinin hiçbirini göstermediklerinden duymayan, akıllarını kullanmayan yaratıklar gibidirler²⁵.

Şevkânî'ye göre ‘’ ifadesinde, peygamberin onların imanından ümidini kesmesi gerektiği konusunda bir ima da bulunmaktadır. Bu ifade ile Allah, peygamberine onlar dinlediklerinden istifade etmeme konusunda, akıl ve anlayış melekelerinden yoksun kalmış hayvanlar gibi olduklarından “*onlardan ümidini kes!*” demekte ve uyarmaktadır²⁶.

²³ Ebu's-Suûd, *a.g.e.*, VI,221.

²⁴ Şevkânî ve tefsiri hakkında bilgi için bkz., *ez-Zehebî, et-Tefsir ve'l-Müfessirûn*, Mısır 1976, II, 285-299; Cerrahoğlu, İsmail, *Tefsir Tarihi*, Ankara 1988, I,508-525.

²⁵ eş-Şevkânî, Muhammed b. Ali b. Muhammed, *Fethu'l-Kadîr*, Mısır 1964, IV, 77.

²⁶ eş-Şevkânî, *a.g.e.*, IV, 78.

Çağımızda ortaya çıkan sosyolojik tefsir akımının mensuplarından olan Seyyid Kutub²⁷(ö.1966)'a göre, ayette adalet ölçülerine uyulduğunu gösteren işaretler vardır. Çünkü '◼+①◻♦◀' kullanımı tercih edilmiştir. Sayıları az da olsa, müşrik topluluktan bir grup, doğru yola meylediyor ya da hakikat karşısında durup bir düşünüyordu. Bu gayretin dikkate alındığının bir göstergesi olarak '◼+①◻♦◀' ayette yerini almıştır²⁸.

Böylece Allah'a şirk koşmakla müşrikler, heva ve heveslerinin peşinden sürüklenmiş olmaktadırlar. Bu da, gerçekleri görmelerinin önünde önemli bir engel oluşturmuştur. Mucizeleri görmezlikten gelmişler, ayetleri alaya almışlar, peygamberi sihirbaz yerine koymuşlardır²⁹.

Çağımızın müfessirlerinden Tabâtabâî, *el-Mizan fi Tefsiri'l-Kur'an*³⁰ adlı tefsirinde, konumuzla ilgili ayetin yorumunda şunları söylemektedir: İnsanın dünyada mutluluğa ulaşmasının iki yolu vardır. İnsan ya kendi başına düşünebilir veya kendi başına düşünebilen bir kişinin sözüne tabi olur. Buna göre, ayetin yorumu şöyle olmaktadır: Sen o müşrik topluluğun ekseriyetinin, itaat etmek amacıyla hakkı dinleme ya da gereğince hareket etmek üzere hak üzerinde durup düşünme kabiliyetlerinin olduğunu mu zannediyorsun? Bu yüzden mi doğru yolu bulacakları ümidini taşıyorsun? Bu yüzden mi onları

²⁷ Sosyolojik tefsir akımı konusunda bilgi için bkz., Eroğlu, Ali, *a.g.e.*, Erzurum 2002, s. 114-115.

²⁸ Seyyid Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, Kahire 1982, V, 2566.

²⁹ Seyyid Kutub, *a.g.e.*, V,2566.

³⁰ Şîa'nın tefsir anlayışı hakkında bkz., ez-Zehebî,*et-Tefsir ve'l-Müfessirûn*, Mısır 1976, II, 3 vd; Cerrahoğlu, İsmail, , *a.g.e.*, I, 387 vd.

imana davet edeceğim diye kendini yıpratmaktasın?³¹

Müfessir Tabâtabâî'ye göre
'❖◊◻❖❖*◊❖ *◊ + +◊' ifadesi, ayetin baş kısmında geçen ifadelerin bir açıklaması ve bir cevap niteliği taşımaktadır. Allah, peygamberine: Dinleyip ibret almama konusunda, o müşriklerin hayvanlardan bir farkı kalmamıştır. Onlar yalnızca lafızları işitmekte, ama manayı anlamamaktadırlar. Bunu iyice kafana yerleştir! Onları imana getireceğim diye kendine yazık etme!³² diye cevap vermekte ve böylelikle ona moral kazandırmış olmaktadır.

Müfessir, ayetin son kısmı olan
'*×◊④ ◊⑤◊ ◊+ ◊' ifadesi üzerinde durarak bazı yorumlar getirmiştir. Hayvanlar, kendilerine ya da başkalarına zarar verecek bir iş yaptıklarında, bu suçu bilerek ve kasten yapmamışlardır. Dolayısıyla, yanlış yaptıkları bilincine sahip değildirler ve onlardan yanlışlarını düzeltme gayreti beklenemez. Buna mukabil, insanlarda Allah, doğru-yanlış mefhumlarını yaratmıştır. Doğruyu aramak, yanlıştan kaçınmak, insanın yerine getirmesi gereken bir sorumluluktur. Bununla kendini yükümlü görmeyen kişi, ayetin tabiriyle hayvanlardan şaşkın bir durumda kalmaktadır.³³

Ayet hakkında müfessirler tarafından getirilen yorumları bir araya getirdiğimizde, bu yorumların bazı noktalar üzerinde yoğunlaştığını görürüz. Öte yandan islam alimleri "nüzul sebepleri" konusunu işlerken, önemli bir kurala hep dikkat çekmişlerdir; sebebi-nüzulün hususîliği, hükmün umumîliğine engel değildir. Burada ve

³¹ et-Tabâtabâî, Muhammed Hüseyin, *el-Mizan fî Tefsiri'l-Kur'an*, Kum ts., XV, 224.

³² et-Tabâtabâî, *a.g.e.*, XV, 224.

³³ et-Tabâtabâî, *a.g.e.*, XV, 224.

diğer ayetlerde yer alan olumsuz nitelikler sadece hıristiyanlara, yahudilere ve müşriklere ait olarak gösterilemez.

Müfessirlerin tamamı, ayetteki ‘’ kelimesinin ‘’ anlamına geldiğini vurgulamışlardır. Ayrıca ayette geçen, ‘ +   ’ kelimesi dikkatlerini çekmiştir. Müfessirler bu kullanımdan hareket ederek ayete yorumlar getirmişlerdir. Surenin adına yaraşır ince bir denge gözetilmiş, müşriklerin hepsinin aynı çizgide ele alınamayacağı sonucu vurgulanmıştır. Böylece Allah, her şeyi duyduğunu, bildiğini ve haberdar olduğunu da göstermiştir. Bu ifade tarzı bize, kötülükte ısrar eden bir topluluktan tamamen ümit kesilmediğini ve kesilemeyeceğini de göstermektedir.

Ayette kullanılan ‘ +   × + +   ×’ ifadesi müfessirlerin de dediği gibi duyan ve düşünen varlık olarak insana dikkat çekmekte ve ayette daralan anlamı tekrar geniş kapsamlı hale getirmektedir.

‘   *   * + + ’ cümlesi ile ayetin baş tarafındaki cümle arasında sebep-sonuç ilişkisi bulunmaktadır. Yukarıdaki özellikleri taşıyan insanlar asla hayvan değildirler, fakat bu halleriyle çevrelerine hayvan izlenimi vermektedirler.

Ayetin son kısmı olan ‘ ×   + + ’ ifadesinde, müşriklerin içinde bulunduğu durumun, hayvanlardan aşağı olduğu hükmüne varılıyor. Bundan dolayı bu gibi niteliklere sahip olan insanların biran önce insanlık vasıflarını tekrar kazanmaları gerekir. Öte yandan bu ağır nitelermeler onların bütün davranışlarını içine almamış söz konusu ayette de belirtildiği gibi bazı önemli konularda yoğunlaşmıştır.